Vladas Žulkus

LAISTŲ GYVENVIETĖS ŽVALGOMIEJI KASINĖJIMAI

1982 m. vasarą PKI Klaipėdos grupės archeologai ir LTSR Paminklų apsaugos ir kraštotyros draugijos Klaipėdos skyrius visuomeniniais pagrindais žvalgė Laistų piliakalnio, esančio Klaipėdos miesto P pakraštyje, gyvenvietę. Gyvenvietė yra apie 60x100 m dydžio piliakalnio Š papėdėje, pailgoje V-R kryptimi lomoje, iš dalies apaugusioje medžiais. Gyvenvietę iš R ribojo kalvos, iš Š - Smiltelės upelis, iš V - dabar jau drenuotos pelkės. Gyvenvietės teritorija nuo seno arta.

Centrinėje lomos dalyje, šalia beržynėlio, buvo ištirtas 143 m^2 plotas. Kultūrinis sluoksnis siekė nuo 0,1 iki 0,5 m ir tik duobėse - 0,8-0,9 m. Jame nustatyti 3 horizontai. Apatiniame rasta stulpinių pastatų pėdsakų. Stulpavietės - 14-24 cm dydžio ovalinės arba apskritos formos, ovaliais dugnais. Išsidėsčiusios viena arba keliomis eilėmis, 0,2-0,8 m intervalais. Apie jas pastebėta 5-8 cm skersmens kuolų pėdsakų. Kai kur stulpai buvę įkasti griovyje. Apatinėje kultūrinio sluoksnio dalyje buvo rasta grublėtos keramikos suskeldėjusių paviršiumi, o kai kurių šukių išorėje buvo brūkšniavimo pėdsakų. Šią keramiką galima būtų datuoti I tūkst. pr.m.e. antrąja puse. Virš įžemio rastos titnaginė skeltė ir nuoskala rodo, kad apatinio kultūrinio sluoksnio horizonte galėtų būti ir gerokai senesnių statinių.

Antrame kultūrinio sluoksnio horizonte statybos žymės buvo aiškesnės - čia rasti ilgo stulpinio pastato pėdsakai. Perdegusio molio tinko gabalai tamsesnėse dėmėse ir 20-30 cm skersmens bei tokio pat gylio stulpavietės apribojo apie 9,5 m ilgio ir 3,1 m pločio stačiakampį - buvusį pastatą. Jo viduje vienoje ei-

lėje buvo 3 židiniai kas 1,8-1,85 m. Jie nedideli (0,64x0,45; 0,5x0,5; 0,4x0,4 m) ir įrengti 0,2-0,3 m gylio duobutėse. Dėmės tarp židinių ir pastato gale rodo, kad jis turėjo dvišlaitį stogą ir galbūt skersines pertvaras, dalijusias namą į atskiras maždaug 4x3 m, 2,5x3 m, 3x3 m dydžio patalpas. Židiniuose ir šalia jų buvo lipdytų puodų šukių lygiu paviršiumi, kurių molio masė liesinta stambiais grūsto granito trupiniais. Keramika ir pastato įranga būdingi I m.e. tūkst. pirmajai pusei. Tuo pat laikotarpiu galėjo būti supiltas ir gynybinis pylimas, saugojęs gyvenvietę iš ŠV. Pylimas iš pradžių apačioje buvęs 8,5-9 m pločio, supiltas iš smėlio, o vėliau apiplūktas moliu. Pylimo sampilas išsklidęs 15-17 m pločiu.

Trečiame horizonte buvo du židiniai. Vienas buvo ovalus 1,1x0,9 m dydžio, 0,2 m gylio išgaubtu dugnu. Jo Š krašte rasta stulpavietių ir perdegusio molio tinko - matyt, tai pastato sienos liekanos. Kitas židinys buvo 1,25x0,75 m dydžio plokščiu dugnu, įgilintas 10 cm. Jame tarp anglių ir pelenų buvo perdegusio molio ir smulkių puodų šukių. Židiniai datuojami I m.e. tūkst. antrąja puse. Abu židiniai buvę įrengti senesnių duobių vietose. Viena jų buvo stačiakampė 1,8x0,9 m dydžio, plokščiadugnė, orientuota R-V kryptimi ir labai priminė kapo duobę. Jos kontūras išryškėjo 0,7 m gylyje, o dugnas pasiektas 1,1 m gylyje. Duobėje buvo smulkių angliukų ir kauliukų, o pačiame dugne - molinis dvigubo nupjauto kūgio formos verpstukas. Antra duobė buvo iki 2,1 m pločio ir apie 0,5 m gylio, smailėjančiu dugnu. Ją užpildžiusioje rusvoje žemėje buvo angliukų, perdegusio molio, gerai išdegtų puodų šukių lygiu paviršiumi. Greičiausiai tai ūkinė duobė.

Kultūrinio sluoksnio viršutinėje dalyje surinktos žiestų puodų šukės ir atsitiktinai rasta rankinių sukamų girnų dalis

rodo, kad Laistų piliakalnyje gyventa ir II tūkst. pirmaisiais šimtmečiais.

Vladas Žulkus

BIRUTĖS KALNO IR GYVENVIETĖS TYRINĖJIMAI

Birutės kalno Palangos botanikos parke aikštelė buvo žvalgyta 1976 m., ištirta 111 m^2. 1983 m. kalno aikštelėje buvo kasinėta dar 143 m^2, o papėdėje - 254 m^2.

Kalno viršuje tyrinėta į P ir V nuo koplyčios. Aikštelės viduryje 2-2,5 m gylyje aptikta menkų kultūrinio sluoksnio pėdsakų - rusvas smėlis su skaldytais akmenukais, smulkių visiškai sunykusių geležies dirbinių pėdsakų, lipdytos lygiu paviršiumi ir žiestos keramikos šukelių. Toks pat sluoksnelis žymėjo Š ir ŠR pusėn kylantį smėlio pylimą, palei kurį aikštelės pakraštyje aptikta nedidelių akmenukų ir keletas stulpaviečių. Iš V pusės aikštelę supo medžio ir molio sutvirtinimų juosta (1976 m. čia buvo aptiktos dvi lygiagrečios stulpaviečių eilės ir sudegusių rąstų). Piliakalnio kultūrinis sluoksnis datuojamas II m.e. tūkst. pradžia - XV a. (1976 m. atsitiktinai rasta keramikos, datuotinos I m.e. tūkst. pirmąja puse). Sutvirtinimai V aikštelės krašte įrengti XIV a. - XV a. pr. Piliakalnio kultūrinis sluoksnis buvo užpustytas smėliu iki 1 m storio. Ant jo - susidaręs 3-15 cm storio juodos žemės su angliukais sluoksnis, kylantis į viršų Š, R ir P kryptimis. Ten buvo iš smėlio supilti iki 2 m aukščio pylimai, supę ovalo formos 16x13 m dydžio aikštelę. Pylimo plotis - 6 m, tik R krašte siekė iki 12 m. Vakaruose pylimo nebuvo, o PV kampe buvęs įėjimas. Aikštelės paviršius buvo 19 m aukščiau jūros lygio. Pylimo vidiniu pakraščiu rasta 10 medinių stulpų (du iš jų buvo aptikti 1976 m.).